

საპოლიტიკო, საპენიარო და სალიბერატურო ნახატებიანი გაზეთი გამოდის ყოველ კვირა დღეს

№ 40

საქართველი 22 1896 წ.

№ 40

შინაარსი: ნანსენის ექსპედიცია—სხვა-და-სხვა ამბავი.—კვალის* კორესპონდენციები.—კრიმინალური ანთროპოლოგია გ. ბადრაშის.—ტალღები, ლესტი ი. ევლანოვისა.—უცხოეთიდან. სოფელი და სასოფლო სკოლა გერმანიაში (შემდეგი) ნ. უორდანიას.—ჩვენი მწერლობა, გრიტაი ი. ნავაშისა.—ეურნალ-გაზეთებიდან და განცხადებანი.—

„კვალის“ ხელის მომწერლებს მოგაგონებთ, ვისაც ფუფა არ შემოუტანიათ, დროზე შემოიტანონ.

ნანსენის ექსპედიცია.

ნ ა ნ ს ე ნ ი.

ნანსენის ექსპედიციამ და თვით ამ შესანიშნავი და გამებდვი მოგზაურის პიროვნებამ სწავლულების მხრით, არამედ მთელ კაცობრიობის. ამიტომ მოგვეყავს აქ საინტერესო ცნობები მის შესახებ.

ჩრდილოეთისაკენ მოგზაურობას განსაკუთრებითი მნიშვნელობა მიეცა მეთექვსმეტე საუკუნეში, რადგანაც ამ საქმეს მაშინ პრაქტიკული ხასიათი ჰქონდა, ე. ი. ჩინეთს და ამერიკას შუა ჩრდილო-დასავლეთის ზღვის ამოჩენა. მაშინვე ამოაჩინეს გულსონის სრუტე. მას შემდეგ რამდენჯერმე სცადეს ამ გზის ამოჩენა, მაგრამ ამათ. ახალი ხანა ჩრდილოეთისაკენ მოგზაურობაში იწყება 1845 წელს ფრანკლინის უბედური ექსპედიციით. ამ წლის ივლისის თვეში ფრანკლინი და მისი თანამოგზაურები უკანასკნელათ დაინახეს მელილის ნუსადგურში. რადგანაც ამას შემდეგ ფრანკლინზე აღარაფერი ცნობა აღარ იყო, ამიტომ 1847 წლიდან იწყება მთელი რიგი მოგზაურობათა დაღუპულ ზღვის მოგზაურთა ნაშთების

საქართველი

ამოსაჩენათ. მხოლოთ 1859 წელს მაკ-კლინტონმა მიახწია ამ მიზანს: მან დაამტკიცა, რომ ფრანკლინი, ყინულისადმენ ვასრესილი, დილიუმა 1847 წელს 11 იენის კორლი ვილჰელმის მიწაზე, სადაც ის მისუ-ლა მარხილით, ამავე დროს განმავლობაში მაკ-კლერს ამოეჩინა ხსენებული გზა, თუმცა-ღა გამოუსადეგა-რი ნაფოსნობისათვის. ამას შემდეგ ჩრდილოეთისაკენ მოგზაურობას ჩრდილოეთის პოლიუსის გამოკვლევა აქვს სახეში უმეტეს ნაწილათ. ამ მიზნის მისახწყე-ვათ რამდენიმე ექსპედიცია იყო შემდგარი, მაგრამ ჯერ-ჯერობით ამ მიზანს ვერც ერთმა ვერ მიახწია. ნანსენის ექსპედიციაზე ჰქონდათ დიდი იმედი, მაგ-რამ ვერც ეს უკანასკნელი მივიდა პოლიუსთან; ის მიუახლოვდა პოლიუსს მხოლოთ სამი გრადუსით, ეი-ნემ დანარჩენი მოგზაურნი.

ნანსენმა წინდაწინვე შეადგინა თავის მოგზაუ-რობის პლანი; სხვა-და-სხვა დაკვირვებათა და ფაქ-ტების მივხებით, იმან დაადგინა, რომ ჩრდილოეთის ოკეანეში არსებობს დენა, რომელიც ჩუოკციის მი-წის ნაპირებიდან პოლიუსზე გაივლის და შემდეგ გრენლანდიის ნაპირებზე მიდის. ნანსენს უნდოდა ამ დენასთან მისულიყო, რომელიც მას გადიტანდა პო-ლიუსზე გრენლანდიამდე. მიუღო მოგზაურობას მო-უღწეოდლა სამი წელი.

ამ მიზნით ნანსენმა 1893 წელს გააკეთა ძრი-ელ მაგარი ხომალდი, რომელსაც უწოდა „ფრაში“ და რომელსაც ყინულები ვერაფერს დაკლებდენ. დი-დი საგძლით ნანსენმა 1893 წელს 9 ივლისს და-ტოვა ნორვეგიის ქალაქი ვარდე; მასთან იყო 13 გამოცდილი მოგზაური. ერთ უსაჭიროეს კუთე-ნილებას ჩრდილოეთის ექსპედიციისას შეადგენენ ძაღლები, ნანსენის თხოვნით ტობოლის მცხოფ-რებმა ტრანზიტშია მიეგარა მას 30 ოსტიაკური ძაღლი ხაზაროვიში. როგორც ახლა ვტყობი-ლობით, ძაღლები არ ყოფნიათ ამ მოგზაურობის დროს და ამის გამო ნანსენს ვერ მიუხწყევია პოლიუსამდის. ნანსენისათვის რამდენიმე ცი-მბირს ახალ კუნძულზე დაფუძული იყო საკმელი, ეინიცობაა, თუ ნანსენის გემი მოულოდნელათ და-ღუბებოდა, საზრდო ჰქონოდათ. 22 ივლისს ნანსენი გავიდა ხაზაროვიდან.

ექსპედიციის შემდეგ ამბავს თვით ნანსენი ასე მოგვითხრობს:

18 ივნისს 1894 წელს ჩვენ ვიყავით 81°52' ჩრდილოეთის სივანეზე; შემდეგ ისევ სამხრეთისკენ მოგებრუნდით. მხოლოთ 21 ოქტომბერს გავიარეთ 82° ჩრდილოეთის სივანეზე. შობის წინა დღეს ჩვენ მივაწიეთ 83°, და რამდენიმე დღეს შემდეგ 83°23' ჩრდილოეთის სივანეზე, სადამდინავ ჯერ არავის არ

მივხწყევია. 1895 წელს 4 და 5 იანვარს „ფრაში“ გამოცდა ვეულობ უსაშიშროესი ქაჩა. ის ჩაიყინა ყინულებში, რომლებსაც ზედ აწებებოდენ ხელ-ახალი ყინულები და ლამობდენ მის სრულად გასრესას. ყოველგვარი საჭირო მასალა მოგზაურობისათვის ჩვენ გაიტანეთ და დავაწყეთ ყინულზე და ის-ის იყო უნ-და დაგვეტოვებოდა „ფრაში“, მაგრამ ეს უკანასკნელი დარჩა გაპარჯებულთ: „ფრაში“ უფროვე განთავი-სუვლდა ყინულიდან სრულებით დაუზიანებლათ.

რადგანაც მე წინდაწინვე გავიფიქრე, რომ „ფრა-ში“ ჩქარა მიახწყევდა უკლერს სივანეს ჩრდილოე-თისაკენ ფრანც-იოსების *) მიწიდან, მე ვადაწყვეტიე გემის დატოვება ზ ზღვის გამოსაკვლევათ წასვლა. ჩემ-თან წამოსვლის სურვილი განაცხადა იოგანსენმა, „ფრაშის“ მმართველ ვადაცეცი კაპიტან სვერდრუსს. სამ მარტს ჩვენ მივახწყეთ 84°41' ჩრდილოეთის სივანე-ზე. 14 მარტს მე და იოგანსენმა დეტოვეთ „ფრა-ში“ 83°59' ჩრდილოეთის სივანეზე და 102°27' აღ-მოსავლეთის სიგრძეზე.

7 აპრილს ჩვენ ვიყავით 86°14' ჩრდილოეთის სივანეზე. ტემპერატურა ყოველთენ დაბალი იყო, სამი კვირის განმავლობაში—40°. მარტში მინიმა-ლური ტემპერატურა იყო—45°, მაქსიმალური—24°, აპრილში მინიმალური—38°, მაქსიმალური—20°. 8 აპრილს ჩვენ გვემართეთ ფრანც იოსების მიწისაკენ 12 აპრილს ვაგვიჩვენა ხრონომეტრები და ჩვენ აღარ ვიცოდით აღმოსავლეთის სიგრძე, სამხრეთ-სკენ ყინულის ნაპრალები უფრო და უფრო დიდებოდენ და ამის გამო მოგზაურობა გეიმნდლდ-ბოდა; საკმელიც მიღევაზე მიდგა. ვნაცავით ძაღ-ლებს ერთი მეორეს საზრდობელათ; ძაღლები ძეალ-ტყავით ვახდენ. ივლისში ნაპრალები კიდევ უფრო გამაჟღერდენ; მარხილით მოგზაურობა სულ უფრო და უფრო გაჭირდა; წინ-სელა შეუძლებელი იყო, მაგ-რამ სხვა გზა არ გვექონდა. ჩვენ გვეკონა მიწის და-ეინახავდით, მაგრამ ამით. 31 მაისს ჩვენ ვიყავით 81°21' ჩრდილოეთის სივანეზე; 4 ივლისს 82°18'; მაგრამ მიწა არსად არ მოჩინდა.

22 ივნისს ჩვენ მოვკალით ზღვის ღორი და ვა-დაწყვეტიეთ მოცდა, სანამ თოვლი ვადნებოდა. ამას გარდა ჩვენ მოვკალით სამი დათვი. ახლა კარგათ გამოვაძლიეთ ორი დარჩენილი ძაღლი. 23 ივლისს ჩვენ გავემგზავრეთ და უფროვე დაეინახეთ უცნობი მიწა. ჩვენ ვიყავით დაახლოვებით 82° ჩრდილოეთის სივანეზე. ყინული ყოველგან დახეთქილიყო. ნაპრა-

*) ფრანც-იოსების მიწა ამოაჩინა 1873 წ. 30 აგვისტოს ჯეტრისის ექსპედიციამ, ჰაიმონს და ვებრესტის უფროსობით.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ლები გაესმულოყო ყინულის ნატვებით და ტალახით, ასე რომ მოგზაურობა მეტის-მეტად გასაჭირი იყო: უნდა გადასულიყავით ერთი ყინულის ნატვნიდან მეორეზე. მიწას მივაწვიეთ ჩვენ მხოლოდ 6 აგვისტოს 81° 38' ჩრდილოეთის სიგანეზე და 63° აღმოსავლეთის სიგრძეზე. ეს ყოფილიყო სამი კუნძული, რომლებსაც მე დავარქვი Huittenland.

შემდეგ ჩვენ გაემართეთ დასავლეთისკენ და 13 აგვისტოს ამოვაჩინეთ მიწა. 18 აგვისტოდან ერთი კვირის განმავლობაში ჩვენ შევადგინეთ ყინულებმა. 26 აგვისტოს მივაწვიეთ მიწას 81°12' ჩრდილოეთის სიგანეზე და 56° აღმოსავლეთის სიგრძეზე. ეს მიწა გამოადგებოდა ზამთრის გასატარებლათ. ჩვენ აქ დაზამთრება განვიზრახეთ, რადგანაც შპიტბერკენზე წასვლა უკვე გვიან იყო. ჩვენ დავხოცეთ დათვები საზრდოებლათ და ლომ-თევზები დასაწვად მასლათ. გვაკეთეთ ქოხი ტევზები და ხავსისაგან და ვაღებოდა რეთ ლომ-თევზები. ქანას ვაღებდებით და ესმარბდით გასანათებლათ და გასათობათ. ზამთრმა შეერჩიათ ჩიანა. ბოლოს მოახწია გაზაფხულმა თავისი მზის სინათლით. ჩვენ გავეშვდეთ შპიტბერგენში წასასვლელათ და 19 მაისს ვიყავით უკვე მზათ; ჩვენ გაემართეთ ზღვით დასავლეთისკენ, მაკრამ 18 ივნისს წვატყლით გვექსნის ექსპედაციას. ეს იყო მოულოდნელი სასიამოვნო შეხვედრა.

ამ ნაირათ თუმცა-ღა ნანსენმა ვერ მიახწია თავის უმთავრესს მიზანს—პოლოუსზე მისვლას, მაგრამ მისი მოგზაურობა ჩრდილოეთისაკენ ყოველ შემთხვევაში ერთ უშესანიშნავეს საქმეთ ჩითვლებდა. ჯერ ერთი ისა, რომ ის ბევრათ უფრო ახლო მივიდა პოლოუსზე, ვინმე დანარჩენი მოგზაურნი. გარდა ამისა მან შეადგინა თავის აზრენათა რუკა, რომელიც მოკლე ხანში გამოქვეყნდება; მოახდინა ყოველ გვარი მეტეოროლოგიური, გეოლოგიური, ბიოლოგიური და სხვა სამეცნიერო გამოკვლევანი და დაკვირვებანი. ყოველივე ეს ჯერ-ჯერობით გამოქვეყნებული არ არის. შეენიშნათ მხოლოდ, რომ ნანსენის გამოკვლევამ როლიად შეცვალა წინანდელი აზრი იმის შესახებ, რომ ჩრდილოეთის ოკეანე ისე ღრმა არ არის, როგორც სხვები; ნანსენის გამოკვლევით ჩრდილოეთის ოკეანეს სიღრმე ყოველგან 1600—1900 საენი იყო; ამას გარდა ჩრდილოეთის ზღვის პაკტში არსად არ ამოჩენილა ორგანიული სიცოცხლის ნიშანი.

ამ გამო მთელი ნორვეგია სამართლიანათ ამოყობს თავისი გამხდელი შეილით—ფრთხილად ნანსენათ. სწორეთ ამ ჩრდილოეთის ქვეყანას შეეძლო ამნაირი კაცის ობა.

ჩვენ შეითხველებს, უქვევლია, ესომებათ, თუ რა გადაწყვეტილებას დაადგა ამ ორი თვის წინეთ ქართლ-კახეთის თავად აზნაურობის კრება მდგომარე წლის 20 ივლისს თავ. მაყაშვი-კრება თავმჯდომარეობით. ამ დღებში ადგილობრივ გაზთებთიდან შეერყეთ, რომ თბილისის გუბერნიის მარშალს, თავად კ. ი. ბაგრატიონ-მუხრანსკის, 14 სექტემბერს მიუწვევია ამ კრებაზე ამორჩეული კომისია და გამოუცხადებია მისთვის, რომ 20 ივლისის საგანგებო კრება მას, ე. ი. მარშალს, არ მიაჩნია კანონიერათ და ამიტომ უკანონოათ თვით კომისია. კახეთის გზას საქმის გამოსარყვევით ის მოუწოდებს ამ კომისიას, რომელიც აჩრულო იყო 1892 წელს და მის სხდომებზე მიიწვევს ავრეთვე ახალი კომისიის წევრებსაც. თუ ეს შეერთებული კომისია მარშალის საწინააღმდეგე გადაწყვეტილებას დაადგება, იმ შემთხვევაში თავად ბაგრატიონ-მუხრანსკი ხელახლათ დანშინავს თავად-აზნაურობას საგანგებო კრებას. 18 სექტემბერს, მართლაც, თავად ბაგრატიონ-მუხრანსკის მიუწვევია 1892 წ. კახეთის რკინის გზის კომისიის წევრებზე და ავრეთვე წევრები ახლათ ამორჩეული კომისიისა. პირველ კომისიიდან გამოცხადდა სამი წევრი, მეორედან ერთი. გუბერნიის მარშალმა განუცხადა კრებას ის მიზეზები, რომლებს ძალით იმას მიაჩნია უკანასკნელი საგანგებო კრება უკანონოთ და ამასთანავე განაცხადა, რომ შპიტბერკენისათვის ის იწვევს ახალ საგანგებო კრებას, რომელსაც ის წარუდგენს წინააღმდეგს, რომ იშუამდგომლონ ბენამწივე იმპერატორათ შემდეგი: 1) კახეთის რკინის გზა გაკეთდეს ხაზინას ხარჯით და 2) თუ ეს არ შეიძლება, იმ შემთხვევაში თავად-აზნაურობას კონცესიის შედგენის ნება მიეცეს.

16 სექტემბერს მზულ კავკასიის „სანკურნალი. საზოგადოების“ სხდომა, რომელსაც სხვათა შორის, მოხსენდა უმაღლესი მთავრების უწევება სააღზრ სამკურნალო გაზთის გამოცემას თაობაზე. რადგანაც უმაღლესი გამკრება გაზთის პროკრამიად გამოთორცხვენს ფრად საქრა განყოფილება, როგორიც არის კონესპონდენტები კავკასიის სხვა-და-სხვა ადგილებიდან, და რადგანაც გაზთის გამოცემა ნებადართულია მხოლოდ რუსულ ენაზე (ჩვენ შეცდომით გეჰონდა ამას წინეთ მოხსენებულო, რომ ეს გაზეთა გამოვა სამ ენაზე), ამიტომ კრებამ დაყენა: გამგეობას მიენდოს განსაკუთრებით მახსენების წარ-

დგენა ახლო ხანში საზოგადოების წლიურ სხდო-
მაზე.

ქალაქის გამგეობას განუზრახავს გამართოს ჩუ-
ლურეთში ქაღებითის პროფესიონალური სკოლა, მა-
გრამ ღირებულების შეფუთვითა, რომ ჩუღურეთის მაგიე-
რათ სკოლა გაიხსნას კუკიაში, მალაქნის უბანში.
როგორც „თუილისის ფურცელი“ გვაუწყებს, დიდ ძა-
ლი მშობლები ჩუღურეთიდან მისულან ღირებულებაში
და უთხოვნიან, რომ ქალაქის ნაჩვენებ ადგილას გაი-
მართოს ხსენებული სკოლაო.

თელონის ქალაქის საბჭოს კრიზისი დაუდგა,
რომელიც კიდევ უფრო მეტ გამწვანებას უქადის მას.
თავს ანებებს სამსახურს ქალაქის თავი, თავ. ნ. ვ. არ-
ლუთაშვილი-მხარგრძელი; ეს მეორე თანებებს ის თავს.
ანებებს თავს აგრეთვე გამგეობის წევრი თეაჯი პ. მ.
არლუთაშვილი-მხარგრძელი. ამ ყაზთ ქალაქის საბჭო-
დიდ ფაქტუალურა ქალაქის თავის მოადგილის და
აგრეთვე გამგეობის მეომებე წევრის არჩევის გამო.
ხმონდნის კრძო სხდომაზე ქალაქის თავის მოადგი-
ლის კანდიდატთ დასახელებს, სხვათა შორის, მეტბ-
როვი, ადგილობრივ მოპირიებელი მსაჯული, ენახოთ,
როგორ გათავდება ჩვენი ქალაქის კრიზისი, რომელ-
საც ის ამ უქანასწელ დროს მეტათ შეეჭვა

ამირ-ქასპის მხრის გასარუსებლათ განზრახვა
აქვთ, როგორც გვაუწყებს გაზ. „Перер. Внх.“, შე-
მიღილი კრასნაოდსკში, კიხლ-არვანში, ასხაბდში,
მერეში, ჩარჯუთში, ჩიკოშლიარში და სხვაგან ახალ
გვარი სკოლები, რომლებშიც ასწავლებენ რუსულ
ენასთან ერთათ ადგილობრივ ენათა ეკლო-კავებსაც,
როგორც მაგალითათ თურქესტანში.

სამიწათ-მოქმედო და სახელმწიფო ქონებათა
სამინისტროში თხოვნა შეტანილი, რ. მ გორის ანას-
ტასიის საქალბო პრაგმაზიას მიეცეს სახელმწიფო
მიწა 390 ოთხკუთ საყენი ქ. გორში სასულიერო
სასწავლებლის შენობის პირდაპირ.

გაზ. „Нос. Обос.“-ის ბათუმელი კორესპონდენ-
ტი იუწყება, რომ ყოველგვარი ღონისძიება ადგი-

ლობრივი ქალაქის სამართველოისა საეკო კლასი-
კური გიმნაზიის გახსნის თაობაზე, ამათ ჩაიარა, რო-
გორც ჩანს სარწმუნო წყაროებიდან. ამის მიზეზათ ის
კი არ არის, რომ ქალაქი ცოტა დაზარებას პირდებ-
ოდა, როგორც ადგილობრივი ვაჭეთი ამბობდა,
არამედ ის მოსაზრებანი, რომ ბათუმში, როგორც
სააღმ-მიცემა ქალაქი, არ საჭარავებს ამნაირ სასწავ-
ლებელს, ქალაქი, აი, რა შეწყუბობას პირდებოდა ამ სა-
სწავლებლიათვის: წლიური 500) მანეთის შეწყუბო-
ბას გარდა, ქალაქი უთმობდა მომავალ გიმნაზიას მი-
წას ზომით 2.623 ოთხ-კუთხ. საყენს, საუყეთესო
ადგილას, ღირებულს არა ნაკლებ 60,000 მანეთი-
სა, და ამას გარდა კისრულობდა ყოველგვარ ხარჯს
სასწავლებლის შენობის გაყეთებისათვის; ამის დაჭირ-
დებოდა 111,000 მანეთი; ამნაირათ ქალაქის შემ-
წყობა იქნებოდა 170,000 მანეთი. ამბობენ,
რომ, რადგან ქალაქმა გიმნაზიის გახსნად ყოვე-
ლივე იმედი დაკარგა, ახლა განზრახვა აქვთ რუა-
ლური სასწავლებელის გახსნა ოთხოვნ.

„კვალის“ კორესპონდენციები.

ქ ავერჯლო. დადგა თუ არა ავეისკო, ისეთი სი-
ცხე-პაპანაქება დაკვირა, რომ კაცს სულიც გული
ცხუთებოდა, რის გამო განადა სოფლებში უსა-
შველო ციებ-ცხელება. ზოგიერთ სოფლებში ციებამ
ისე გვიდგა ძირი, რომ ძნელია იმისი თავიდან მო-
შორება. ყოველსავე ამას ხელს უწყობს ქესატობა-
საბრალო გლეხს, ავთამოფეთათვის იქიმის მოწ-
ვევა და წამლების ყიდვა კი არა, ეწათთვის საკ-
მელიც არ მომეცებება, და თითონ ხომ კუტ-ცარიელი
წარა-მარა დახვდება მართლაც, ზოგიერთ „ფუხა-
რას“ დიდი ხანია, რაც საკმელი არა აქვს და იმისი
ჯალაბობა დიდ შეწუხებაში იმყოფება. ის კი არ იფუქ-
რო, მკითხველო, რომ სამეგრელოს მკედარი ზარ-
მაცი და შრომის მოყვარე არ იყოს, მაგრამ შარშან-
დელმა წელმა დიდი დელი დასევა გლეხის
ოჯახს. შიმშილი შიმშილია, მაგრამ უფრო საწყუბა-
როა აქიდან გამორეული შედეგი—ეს ხალხის ზნეობით
დაცემა. ხალხში პატიონება, სიმშვიდე და მოთმი-
ნება აღარ არის. ღარიბი იმას ცდილობს, როგორმე
მდიდარს რამე წაართვას, მდიდარი კი ღარიბზე ლე-
სავს ცხილებს. ამიტომაცაა, რომ ამ უქანასწელ
დროს აქ ძირედ განზირა ქურდობა. უნდა შეე-
ნიწნოთ, რომ ქურდობის ასეთი განზირება ღრმა
მონუცეუბლებსაც არ ახლოთ. ამას უფრო ისინი

ეტანებთან, ვინც ეკლემიოზური მხრით შევიწროებულ-
ლია. ქურღობა ცოტ-ცოტა ყოველგან არის, მაგრამ
არც ისე, როგორც ჩვენსკენ. ამ ერთი თუ ორი
წლის წინეთ ხევისთაბა შემოიღეს, რომელმაც გვა-
რიანათ შეუყვება ფრთები ქურღებს. ახლა ისეც
მატრავს და არ ვიცით, რა მიზეზით. ჩვენი ქურღე-
ბი დღისით შარა-გზაზე უხედებიან გამეღვლ-გამომ-
ვლელს და ტუაეს აძრობენ. სწორეთ სამწუხარო და
საუალოლო ასეთი მდგომარეობა. კაცო საოულიდან-
სოფლათ ვერ ბედავს წასვლას, რაც გინდა გასაქი-
რიც ქონდეს. ახას წინეთ ყაჩაღები დაუხევედ ერთ
მღვდელს, რომელსაც მარტო გაცარცვა არ დააჯე-
რეს და კიდევ მოთხოვეს, რომ რამე ნაირათ მით
გასამხიარულებლათ მცდეა.

ტრიფონ კვანდა ჩაშვილი.

**

სოფ. საგარეჯო. ნათქვამია: „საწყალ კაცს ქვა
აღმართში მოეწყეოა“, სწორეთ ასე მოუვიდა ჩვენ
გლებე კაცობას, მაგრამ ქვა კი არა, სწორეთ მეხი მო-
ეწია. წრეგანდელმა წელიწადმა თე-ზარი დასცა და
ისედაც ზაფხულის მუშაობით მოქანცული და მოხ-
რილი ჩვენი გლებები უარესათ მოზარა და სასო-
წარკვეთილებში ჩააგღო. შარშანდელი დანაცრული
ენახებში წეოს უარესათ დიანაცრეს; ობმა ხომ შე-
ასრული ის, რაც ნაცარმა დააკლო. ეტყვიეთ გლებე-
კაცს: „კაცო! რა დაგემართა, ხომ ხედავ ეენახის მო-
საფალი გელუბება, ობი და ნაცარი ანადგურებს შენ
ენახს და შენ კი თითქოს ყურსაც არ იბერტყამ!
იქნება არ გჯერა, როგორ შევლის გოგირდი ან
შბიამანი დანაცრულ და ობით წაშლდარ ეენახს?“

„რას მიზრძანებ შენი კირიმე, კიდევაც ეხედავთ,
როგორ არ ეხედავთ ჩვენ დალუბვას, მეტრა კიდევ,
რომ წამალი უშველის, მაგრამ სად გახლათ ფული,
რო ვიყიდა და ეუწამლო! ნეტა იმდენი ეიშოეო,
რომ ათას გეარ ვადასახლად გეცეე პასუხი“. აი, მისი
პასუხი. უნდა მოგახსენოთ კი, რომ ეენახი ჩვენებუ-
რი გლებე-კაცისთვის პირველი სახსარია ცხოვრებისა,
სიმდიდრეა. ის მას თავს ევლებო შეილოსათ, წელში
მობხრილი სულ მის კეთებაში და ალერსში, მას
შეხმარის და მისგან მოეღვის უხე ჯილდოს თვის
შრომისას, მაგრამ საქმევ ის არის, რომ ძალიან ხში-
რათ ულაოატებს ხოლომე მათ ბედი. რა ჰქნას ამ
მდგომარეობაში ჩაფარდნილობა გლებეში? რითი გას-
ცეს პასუხი ხელმწიფეს, ღვდელს და ვინ იცის, კიდევ
ვის და რას? პუტს ვერ გაყიდის წეოს, რადგან წრე-
ვანდელი მოსავალი ნახევარ წლამდის არ ეყოფა გა-
მოსაკეებთ, არც ობილისია ახლა, შეშა მიანც ჩა-

იტანოს და მით ცოტათი მიანც შეიშსუბუქოს თავი-
სი გაქვირებული მდგომარეობა... რაც ობა და ნა-
ცარს ვადაურჩა, ის სეტყვამ იმხვევრა. 9 სექტემ-
ბერს მოვიდა ისეთა საშინელი სეტყვა, რომ ერთ
ხეხედაც არ ვადაჩჩენილა ფოთლები, ისე გატიტე-
ლა ყველა. ვაზის მაგეფათ, ვენახებში ცარიელი ჰი-
გოები-ლა დვანან. მეორე დღეს, 10 სექტემბერს, დი-
ლის რეის ნახევაზე, მიწა იძრა, რაპაც 5 წამს
გასტანა; ჯერ ნელ-ნელა დაიწყო ტუკვა აღმოსავ-
ლეთიდან დასავლეთისკენ და მერე უბრუნ მმდღართ
შეიძინრა, ისე რომ რამდენიმე სახ ოის კედელი გა-
ირღვა და მალლა მღებარე ნიეთები ძირს ჩამოაცეი-
დენ.

მ. მ. — ლი.

**

სად. განჯა. აქაური დეპოს სამკითხველოს საქ-
მე ცოტა არ იყოს ცუდათ მიდის; მიზეზი ის არის,
რომ ახალმა დეპოს უფროსმა სამკითხველოს წეე-
რებს გიროთ სამი მიანთა მოთხოვა. ეს განკარგუ-
ლება გამოიწვია იმ ვარეკობებ, რომ ზოგიერთ ვე-
ბატონებს წიგნები კი მიაქეთ ბბბლიოთეკიდან, მა-
გრამ უკან დაბრუნებას აღარ ფიქრობენ. ამიტომ ამ-
ნაირი საშუალებისათვის მიმართვა საქირო იყო ბიბ-
ლიოთეკის კეთილ-დღეობისათვის. სამწუხაროთ, ეს
ბეგის არ გეპშნივა და უმეტესობამ სულ დაანება
თავი წეეობას. წეეგების რიცხვი ორასიდან სამო-
ცამდე ჩამოვიდა. ამ უმარავლესობის რიცხეში ქართ-
ველებიც ურეფან, რომლებიც, იმეღია ისეც და-
უბრუნდებიან სამკითხველოს.

აქ ამ დღეებში ბ-ნ ალი. ნ — ძე ქართული წარ-
მოდგენის გამართეს აპირებს ლატარით. ეს ლატარ-
ით წარმოდგენის გამართვა ჩვენთვის პირველი გა-
გონება და ეისურვებთ საქმე კარგა მოეწყოს. რეა
ამ თვის აქ ლამით გამოუთქმელი ქეჭა-ქუხილი იყო.
თუმცა ლამის ორი საათი იქნებოდა, მაგრამ მიანც
დღით შეაშინა მცხოვრებნი. იმათ აძართეს ხელები
ზეცისკენ სალოკავათ. ცხრას, საღამოს ისეთი ქარი
და წვიმა მოვიდა, რომ სულ ხეები და ხეხილები და-
ამტერია, ყურძენსაც არა ნაკლები შარალი მისცა,
რის გამო ვაჟამც აიწია. ათს კიდევ დღით 7 სა-
ათზე და 40 წუთზე, ისე საშინლათ იძრა მიწა, რომ
ბეგრე სახლები დაზიანა.

განჯელი მეთაგუჯუჯუ.

**

დაჯოჯუა. ლავოლებში მიწის-ძვრა ძალიან ვახ-
შირდა. მაისიდან დაწყებული ეს მებუთეჯერ არი

ახლა აქ, *) მაგრამ ასე საშინლათ და შესანიშნავათ, როგორც ამ უკანასკნელათ, არც ერთხელ არა ყოფილა. ეს მოხდა 10 ამ თვეს, დღის 8 საათზე. ხალხი ჯერ კიდევ სახლიდან არ გამოუსულიყო, როცა უეცრათ შენობებმა ტორტმანი დაიწყეს და შესაზარი ხმაურობა გამოცეს.

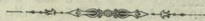
ენი ცდობზე გარეთ გამოასწრო და ქუე-გონება შეირჩინა, მას საზარელი და საუკარი სურათი წაჩოქულგებოდა თვალ-წინ: საღაც გაიხედდა და სულ ყველაზე დაინახა, რომ დიდი და პატარა ქალი და კაცი, შიშით აცახცახებულნი და ფერმიხდილნი, ზოგი ცარიელი საცელების ამარა, ზოგი ფერშიშველა და ზოგიც ნახევრათ შემოსილნი, საღაც გარბოდენ პირჯერის წყრით. და ენიც იმდენ სიყარაღესაც იქონიებდა, რომ ცხოველებსაც დააკერდებოდა, იგი შეინიშნავდა, რომ ისინი, განსაკუთრებით ცხენები, რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ გარბოდენ და თუ-შესაფარს ეძებდენ.

რამდენსავე წუთს შემდეგ ყველაფერმა ჩვეულებრივი ფერი მიიღო. ხალხი იმდენათ იყო შემინებულნი, რომ ჯერ კიდევ სახლში შესვლას ვერ ბედავდა, გაოცებული ერთმანეთს შესჩერებოდენ და ბოლოს, როცა ცოტა გონს მოვიდენ, ფერი მიეცათ, ენა აღმუცტყველდნენ და დარწმუნდენ, რომ შიში აღარ იყო, მშვიდობით გადაჩრენას ერთმანეთს უღოცავდენ და ღმერთს მადლობას წირავდენ.

ლაგოდნებში არ დარწმენილა არც ერთი შენობა, რომ ამ მიწის ძვრით არ დაზიანებულყოფს: —ზოგან კეველი გაბეთქა, ზოგან ავტურები და ქვები ჩამოყარა და ბუხრები დაქცია. ზოგიერთი ვაჭრებს კი მადლიდან ქურჭელი გადმოუყარა და დაუმსხვრია.

განსაკუთრებით დაზიანდა კაზარმები. საბედნიეროთ ამ მიწის ძვრამ ისე ჩაიარა, რომ კაცი არ უშხებერბოლია, ამისთანა მიწის ძვრა ჯერ აქ არ ყოფილა და არც არაიეს ახსოვს, ამბობენ აქაური მტკარებლები და ზედ უმატებენ: ეს მეორეთ მოსელის ნიშნიაო. ამ ამბავმა ბევრი სალაპარაკო მასალა მისცა აქაურ საზოგადოებას.

არტქე პერეკაშვილი.

*) შიშველათ იქერ 11 მაისს ნაჭადღვეის 6 საათ. შორეთ — — 12 მაისს ნაჭადღვეის 11 ს. შესაიეთ — — 27 აგვისტოს, დღის 10 ს. მკათათ — — 27 სექტემბერს ნაჭადღვეს. და მესოთუთ კი 10 სექტემბერს, დღის 8 ს.

კრიმინალური ანთროპოლოგია.

On ne peut plus hair l'âtre qu'on a compris.

Guyau.

I.

გერ ოცი წელიწადია მას აქეთ, რაც მეცნიერებას მიემატა ერთი ახალი მტკარა — კრიმინალური ანთროპოლოგია, — რომლის შექმნელათ გამჩენილი პსიხიატრი ჩებარე ლომბროზო ითვლება. იმდენათ საგულისხმეოა ეს სწავლა, რომ მთელი ევროპის განათლებული საზოგადოება დიდი გულმოდრინებით ყურს უდევს სხვა-და-სხვა მეცნიერების კამათს მის შესახებ. როგორც ყოველ ახალ მოძღვრებას ჩვევია, ლომბროზოს სწავლასაც გამოუჩნდნენ მომხრენი და მოწინააღმდეგენი. 1876 წ. ლომბროზომ, რომელიც ტურინშია პსიხიატრი პრაფესორათ, გამოსცა თავისი შესანიშნავი თხზულება: „L'homme criminel“ (étude anthropologique et medicolegal, par Cesare Lombroso), და ეს თხზულება შეიქნა დედა-ბაძი ახალი სწავლსა. იტალიურ ენაზე (ლომბროზოს სამშობლო ენა) ეს წიგნი უკვე ხუთ ჯერ და-სტამბა, ფრანგულათ კი სამ ჯერ ამ ოცი წლის განმავლობაში დაარსდა მთელი სკოლა, დაიწერა მრავალი სამეცნიერო გამოკვლევა და თვით მოძღვრებას „სანთროპოლოგია-პოზიტური სკოლა“ დაერქვა. ხსენებულ სკოლას მიზნათ აქვს დანაშაულის და დამნაშაუის შესწავლა ყოველ მხრივ და ამასთანავე იმ კითხვის გამოკვლევა, შესაძლებელია თუ არა თვით დანაშაულობის მოსპობა.

ლომბროზომ შეავტოვა აურაცხელი საბუთი, რომლის საშუალებით ის გვიმტკიცებს, რომ მიმეტებული რიცხვი დამნაშავეთა ჩადს დანაშაულს იმიტომ, რომ თან-დაყოლილი ლტოლვილებმა აქვს მისდამი; რომ ამ გეგარა პირები, როგორც სულიერათ, აგრეთვე ფიზიკურათ არაან ანომალური ანუ მახინჯნი. დამნაშავეს ავებულების მეცნიერულათ განიხილვა და შესწავლა დავდარწმუნებს ამაში, მიუხედავთ იმისა, ჩადინა დამნაშავემ რაიმე დანაშაულობა, თუ არა. შეგვიძლია არ დავეთანხმოთ ლომბროზოს და მის თან-მანზრეთ იმ ნიშნების შესახებ, რომლებიც იმათ დამნაშავეს ტრას მაწერეს, მაგრამ ამგვარი ტიპი საზოგადოათ რომ არსებობს, ამაში ჩვენ არ ეჭვებოთ.

ღრმა შესწავლა ჩვენ დაგეანახებებს, რომ მთელი ის სიბოროტე, რაც აღაძინა, მას თან-დაყოლი-

ლი აქვს; ხოლო ეს სიბოროტე იზრდება, მატულობს და თითქმის მთელ სულიერ მხარეს ჩრდილავს, თუ რომ აღზრდა და პირობები, რომლებშიაც იგი იმყოფება, მას ხელს უწყობენ. აქედან იბადება საკითხავი: შეგვიძლია დავსჯათ ამნაირი პირი? თუ კი მეცნიერებამ დაგვიანახა, რომ დამნაშავე თავის სულიერი და ფიზიკური აგებულებით წააგავს ერთი მხრით ველურ კაცს ატავიზმის ძალით (ერთნაირი ბიოლოგიური კანონი), ხოლო მეორე მხრით იგი არის სულიერათ ავთიკური, ამკვარი პირი ღირსია სიბოროტულისა და ღმობურებისა ჩვენი მხრივ და არა იმ სასტიკი სასჯელისა, რომლითაც ჩვენ აქამომდე მას ესჯრით სიბოროტის და კანონის სახელით.

Ferri-ის აზრით, რომელიც ლომბროზოს სწავლის მიმდევარია, სასჯელი ამგვარ დამნაშავეს უნდა შეუმსუბუქდეს, ხოლო უმთავრესი ყურადღება იმაზე უნდა იყოს მიქცეული, რომ დამნაშავემ ხელმეორეთ აღარ ჩადინოს რაიმე დანაშაულობა. ამიტომ ამ მეცნიერის აზრით უნდა დარსდეს კოლონიებ, სადაც უნდა მოთავსდეს განსაკუთრებით დამნაშავენი.

არ შეგვიძლია აქვე არ მოვიყვანოთ ტენის სიტყვები, რომლებიც ამავე კითხვას შეეხება. ერთ თავის წერილში ლომბროზოს მიმართ ტენი, სხვათა შორის, ამგვარ დამნაშავეთა შეთანხმებას, აი, რას ამბობს. „როდესაც დანაშაულობა არ ეთანხმება და ეთანასწორება დამნაშავის სულიერ თვისებას და მის აზროვნებას, მაშინ შეიძლება და საჭიროცაა პატივება; მაგრამ რამდენათ უჭრო მეტი თანხმობა დანაშაულობის და დამნაშავის სულიერ თვისებათა შორის, იმდენათ იგი უჭრო დანაშაულია. თუ დამნაშავის ბუნება მართლა იმ გვარია, როგორც თქვენ (ლომბროზო) ცდილობთ დაგვიჩვენოთ. თუ დამნაშავე თვისი აგებულებით, ერთი მხრით წააგავს ველურ კაცს, ხოლო მეორე მხრით ის სულით ავთიკურია (fou moral), რასაკვირველია, ამ შემთხვევაში ის ისე იქცევა, როგორც მას თვისი სულიერი აგებულება ეუბნება; ქურდობა, ცარცვა-გლეჯვა, კაცის კვლა, ეს სულ მხოლოდ მისი ბუნების შედეგია. თუ მართლა ეს დამტკიცებულ იქნა, განაგრძობს ტენი, უცეტესი იქნება დამნაშავის სრულიად მოსპობა; მასასადავმე, დამნაშავის სკივლით დასჯა, ჩემის აზრით, უსაუფლო არ იქნება“. რასაკვირველია, ამგვარმა სხვა-და-სხვა ნაირმა დასკვნამ უჭრო კიდევ მეტათ დაღწევა მკითხველი საზოგადოება და უფრო მეტა ყურადღება მიიქცია.

კრიმინალური ანთროპოლოგიის სხვა-და-სხვა კითხვების გამოსაკვლევათ მუშაობენ ექიმები (უმეტესობა), იურისტები და სოციოლოგები.

უმთავრესი საუფქველი, რომელზედაც არის

აშენებელი ეს სწავლა, არის ანატომია, ანთროპოლოგია და მსიხიბარობა.

II.

რადგან ლომბროზო არის შემქმნელი ამ ახალი სწავლისა, ჩვენ ვერ ამ მეცნიერის მოძღვრებას მოვიყვანთ და შემდეგ მოვიხსენიებთ იმას, თუ რაში არ ეთანხმება ლომბროზოს მისი მოწინააღმდეგენი და რაში მდგომარეობს ნაკლი ამ შესანიშნავი მოძღვრებისა.

უმთავრესი თხზულება ლომბროზოსა, სადაც სახელებით არის გამოთქმული მისი მოძღვრება, არის: „L'homme criminel“ (*), რომელშიაც ლომბროზო ცდილობს დაგვიჩვენოს, რომ დამნაშავე თვისი სულიერი და ფიზიკური აგებულებით სრულიად განსხვავდება საღ ადამიანისგან და წარმოვიდგინოთ განსაკუთრებულ ტიპს* დამნაშავისას; რომ ეს უკანასკნელი ატავიზმს — ერთნაირი განსახლებული ბიოლოგიური კანონის ძალით — წარმოადგენს მხვავსებას ველურ კაცთან, როგორც სულიერი, აგრეთვე ფიზიკური მხრით; ვარდა ამისა თავისი სულიერი ბუნებით დამნაშავე წარმოადგენს სრულ მხვავსებას — ანალოგიას — ზნეობრივ შეშლილობას (fou moral). აი, ეს არის სქემა ამ სწავლისა. ლომბროზო აურაცხელი მაკალითების საშუალებით გვარწმუნებს, რომ ადამიანს ღრმით აქვს თავის ბუნებაში გამჯდარი დანაშაულისადმი ღლტოლილება. ლომბროზო ამბობს: თვალი რომ გადავავლოთ გარშემო ბუნებას შეენიშნავთ, რომ არამც თუ ადამიანს აქვს ამკვარი მიღრცკილება, არამედ ის შეადგენს პირუტყვით კუთვნილებას და, ასე ვაზინჯეთ, მცენარეებიც კი იჩინენ ამ თვისებას. ჩვენანის სიტყვის არ იყოს, განავრძობს ლომბროზო, თვით ბუნება გვაძლევს უგაძნობლობას და უსინდისობის მაგალითს (la nature nous offre l'exemple de la plus implacable insensibilite et de la plus grande immoralite).

ლომბროზოს დარინის თხზულებიდან მოპყავს მაგალითები მცენარეთა ცხოვრებიდან, რომლებიც მოგვაცოცხებენ იმ მოვლენას, რასაც ჩვენ დანაშაულობას ეძახით. აი, ერთ იმ მაგალითთაგანი, რომელიც გვარწმუნებს, რომ მცენარეთა შორის ხდება დანაშაულობის მხვავისი მოვლენა:

* ჩვენ ვისარგებეთ ფრანგული კნით, თუძგა ლომბროზოს სამშობლო კნა ცუდადურა. მეორე თხზულება, სადაც ამავე კითხვას შეეხება ლომბროზო არის: L'Anthropologie criminelle et ses recents progres par Lombroso.

არის ერთ გვარი მცენარე, რომლის ფოთოლზე დაჯდება თუ არა რომელიმე პატარა მწერი, ფოთოლი მაშინვე შეიკუმშება, ასე რომ მწერი შუაში მოექცევა; ამავე დროს ფოთოლს გამოაქვს ერთგვარი სისველე, რომლითაც იგი ისე ინელვებს ამ მწერს, როგორც ჩვენ კუჭის წვენით საქმელს.

ამგვარი მოვლენა, მზგავის დანაშაულობისა, უფრო ხშირია პირუტყვთა შორის. Ferri-მ ოცდაორ გვარი მკვლელობა ამოაჩინა პირუტყვთა შორის; მაგ., ერთი მეორეს ქაშს საქმლის მოთხოვნის გამო, ცუდი მოქცევისათვის; შენიშნულია რამ გვარი მოტივებიც კი, რომლებიც მხოლოდ ადამიანთა შორის არსებობენ: თავ მოყვარეობა, სიძუნწე, მსუნჯობა და სხვა.

მოხდება ხოლმე, რომ ერთი და იგივე შთამომავლობის პირუტყვი ქაშენ ერთი მეორის ხორცს, რაც არ არის ჩვეულებრივი მოვლენა. პროფესორი Bizzozzer-ის ლაბორატორიაში ერთმა ძაღლმა მეორე შეჭამა, თუმცა მშვიდი არ იყო. შენიშნულია ქურდობა პირუტყვთა შორის; ამით არიან განთქმული კატა და კაკუკუკი. ხშირათ გამოაჩნდებოდა პირუტყვებს ენებათა ლეღვა და აფექტები; კლავენ ერთი მეორეს სიმძულვარის, ეჭვის გამო; თათქოს დასჯაც იციან პირუტყვებმა: მაგ., მაიმუნები და ყვავები კლავენ ხოლმე იმათ, ვინც არ ემორჩილება მათ წრის დადგენილებას. ქიანჭველების ცხოვრება კარგ მაგალითს გვაძლევს იმისას, თუ სადამის მიღის მსუნჯობა და გაუმადლობა დაბალი სულიერ არსებათა შორის; არის ერთი გვარი ქიანჭველებსა, რომლებიც მითი არიან შესანიშნავი, რომ იჭერენ ერთგვარ მწერს — ტილს და საგანგებოთ აშენებენ, უგლიან; ეს იმით, რომ გამოიწუწონ ის ტიბილი სისველე, რომელიც ამ ტილს გამოაქვს. ისეთი დიდი სისარბვა ქიანჭველებს შორის, რომ მთელი ნაღირობა გაიმართება ხოლმე ამ ტილების დასაჭერათ. საქმე იმამდინაე მიდის ქიანჭველებს შორის; ერთი ჯგუფი ქიანჭველებსა დაეცემა მეორეს, რომ წაართვას ეს ტილები. ხშირათ ერთი მოდგმის ქიანჭველები მეორე მოდგმისას ტყუთ იჭერენ და მონებათ იხდიან.

ის პირუტყვები, რომლებიც თავისი ცუდი მიდრეკილებით მეტათ განიზრგვიან თავის ჯგუფში, აწინაშულნი არიან ხოლმე ფიზიკური უსწორა აგებულებისით. მაგ., შენიშნულია, რომ ის ცხენი, რომელსაც ბრუნდენ, ეწერა შუბლი აქვს, რაც მისი ტერნის ცუდ განვითარებას მოწმობს, ნამუხანი გიჟია და ეერაჟინ ეერ გახედნის; ასეთ ცხენებს არაბების ჯგოლიდან განდევნიან ხოლმე, რადგან ეშინიათ მათი გამოჩაღება. ზოგიერთი ამგვარი პირუტყვის გასწორება შეიძლება დასჯით, მაგრამ უმეტეს შე-

ძთხვევაში დასჯა უნაყოფია; ისე კარგი მოქცევის უფრო მეტი შეიძლება. (Le peu d'utilité des peines et la possibilité d'obtenir des résultats meilleurs moyens moins brutaux).—

გ. პაღლიძე.

(შედეგი იქნება).

ტ ა ლ ლ ე ბ ი .

ხოერების ტალღამ კლავ შემოპკრა ჩემ ბედ-კრულ ნაესა და მისცა მსხვერპლათ განრისხებულ, მღელვარე ზღვას;

ამათ ვიქნე მოქანცული ხელით საქვსა, ¹⁾ რა შეუძლიან მის ზეირთებთან უღლურის ხელსა! მაშ გასწი, ნავო, ალაღ-ბედზე აყვევი ტალღას, ქარი გვებნება საფლავის პირს იაენანინას.

დე, გეზიდოს წყალმა თვის ენებაზე, სით-როგორც უნდა, განა არ ვიცო, რომ ოხერ ჰგზავს გზა გავიბრულდა?!

დე, გარეგან შემომცარცვოს აღგავის ქარმა ²⁾ ისე, რომ შეილი ეელარ მიცნოს დედამ საწყალმა;

დე, მშობელსა გლას აუხდეს შეგი სიზმარი, კარს მიაყენონ სახინარი ³⁾ შეილის ცნედარი! მაინც გასწიე, უკან ხევა გვიანა არა, ანკი საღ წახვალ, მყუღროება ქვეყნათ საღ არი?

—
თუ ანგელოზი გადმოცხტარცნა მალლით ზეცამა,

როცა ურჩობა განუტყხადა ზენას თამამმა, რათ გამიკვირდეს, არ დამინდოს ცოდვილ მიწამა,

რათ გამიკვირდეს, თუ ცხოვრებამ მე არ მიწამა. გასწი, გ სწიე, თან წარიღე წმინდა ტაძარი, დე, იქიდან გაისმოდეს წყევლისა ზარი,

დე, იგი იყოს ჩენი ამბის ქვეყნათ მთხრობელი, მოსთქვას ვით გეტრჯავს ცხოვრებისა მსახველი ხელი.

1) საჭე ზავის მოსასმელი ნიშანა.
2) აღგავის ქარი ჰარტესილი (იხ. II ფსალმუნი დაკითხას).
3) სახინარი, დამსხვილი, დამახანკებული.

P. U. Tsch...

საფრანგეთის უფროსისტი.

გასწი, გასწივე ალაღ-ბედზე აჰყევი ტალღას,
ქარი გვებნება საკლავის პირს იაენანინას!

სიფელი და სასიფელი სკოლა გეომანიში
II*)
ს კ ლ ა .

როცა მზხვის უფუქვეულ მძინვარე ტალღამ
მეორე ტალღას მიკვანეთქას უფრო მძინვარეს,
და გასოფებულ, აღქაფებულ ზღვისა უფსკ-
რულში
ძრწოლით დავქერვით პარდაღებულ, ციქსა
სამარეს;
მაშინ ქვეყნისკენ ერთხელ კიდე ეობრუნოთ
პირი,
უკანასკნელათ შესაბძოლი დავკრათ საყვირი,
მით აღვასრულოთ ერთმანეთთან ჩვენ დანაპირი,
და მიეტოვოთ ამ ქვეყნისა კიდე-ნაპირი!
გასწი, გასწივე, თან წარიღე წმინდა ტძაძარი,
ღე, ზღვიდანა ქარმა ზიღოს მიწისკენ ზარი.
გასწი, გასწივე ალაღ-ბედზე აჰყევი ტალღას,
ქარი გვებნება საფლავის პირს იაენანინას!

გეისტოს 17 სწავლა დაიწყო დღოს 7 სათ-
ხე; სკოლაშია მხოვთ განყოფილება. პირვე-
ლი გაკეთილია „იხზულმბა“. გუშინდელი
გეოგრაფიის გაკეთილი დღეს უნდა დაწერონ. მას-
წავლებელმა კლასი; დაფაზე დასვა შემდეგი კითხვე-
ბი: ელბის და რენის ხეობებს ერთმანეთთან შედა-
რება. 1) საღ იღებს სათავეს? 2) რას ერთვის? 3)
მათი ნაფონობა, საეპრო ქალაქები და პორტები;
4) სიმაგრეი; 5) რეფორმაციის დროინდელი ნაშთ-
ნი და ისტორიული მოკანდებანი; 6) შეწინიერი ბუ-
ნებოთ შემკული ადგილები. თითოეულ ამ კითხვას
ბავშვები რიგ-რიგათ ხსნიან და შესაფერ პასუხს იძ-
ლიეიან პასუშნი არ ცდებიან, რადგანაც ეს გუშინ
ისწავლეს, ხოლო ზოგი თავის აზრს გაქელი წინადა-
დებით გამოთქვამს; მასწავლებელი იკითხავს: ეს შე-
უძლია ეგვე მოკლეთ გამოსახბს? რომელიმე უტებს.
კიდე მოკლეთ-დაიძახებს მასწავლებელი და აქ ყვე-
ლა პასუხი, რაც შეიძლება, მოკლე წინადადებოთ გა-
მონახულებას ღებულბს. როცა ეს განიმეორებს და
დაიბჯუთებს, შეუდგენ წერას. დაწერილი რეეულები
ჩაბარეს მასწავლებელს გასასწორებლათ. მეორე გა-
კეთილია „ლამაზი წერა“. მასწავლებელმა დაფაზე
დაწერა ასო „ე“, ორ ნაირათ და მიმართა შეგობრ-
დებს: ეს ასო იწერება ასე ორ ნაირათ. მარა ეს მე-
ორე არ ვარგა, უნდა იწერებოდეს ისე, როგორც
პირველათ დავწერე. შემდეგ დაწერა ორი სიტყვა
რომელშიაც „ე“ უწევია. ბავშვმა გადაწერეს რამ-
დენიმე ჯერ. ქალბს, რომელნიც ჩეეულბრიე ერთ-
ათ სხედან, გამოაქეთ მასწავლებელთან რეეულბები
საჩვენებლათ; ამ დროს ვაყები თავისთვის კითხულო-
ბენ „საკითხავი წიგნის“ იმ გვერდს, რომელიც შემ-
დეგ გაკეთილზე დიკტანტათ უნდა დაწერონ. ქალბ-
მა გაათავეს რეეულის ჩვენება და თავის მარეე შეუ-
დგენ იმეე სადიკტანტოს კითხვას; ვაყებს რეეულბები
გამოაქეთ. ესეე გათავეა, წიგნები დახურეს და დი-
კტანტისათვის მოეზადენ. მასწავლებელი ეუბნება თი-
თოეულ წინადადებას, ერთი შეგობრი დიმეორებს და
შემდეგ წერენ. ესეე დასრულდა. მასწავლებელი კი-
თხულობს წიგნიდან იმას, რაც დაწერეს; ბავშვები

აქ არ დავგრიბება გულის სატრფო, შენ, ჩემო
ღელა,
თან არ წავყეება სინანული ბედნიერ დროთა
გასწი, იარე მარტოთ-მარტო, ეით აქნობამღის,
მარტოობაში უფერულათ დღეი მიქროდა.
ახლოა წუთი, წინათ გრძნობა ეხლავე გლო-
ვობს,
შენ დაიღალე ზღვა კი ევალათ შფოთავს, ბო-
ბოქრობს;
ახლოა წუთი, მიეტოვებთ სამშობლო არეს,
რომელიც მხოლოთ შეგვასმევედა ბალამ-სიმწა-
რეს;
ის უმაღურ ძეს არ დამტირებს, არ დამინანებს,
და გულცივათა გაღმობედღეს ჩემსა სამარეს;
ღეე, ევრონს, რომ უყვარდა მხოლოთ იმ ქარ-
თველს,
რომელიც მისთვის ცბიერებით აღაპკრობდა
ხელს!

გასწი, გასწივე, თან წარიღე წმინდა ტძაძარი,
ღეე, ზღვიდანა ქარმა ზიღოს მიწისკენ ზარი.
გასწი, გასწივე, ალაღ ბედზე აჰყევი ტალღას,
ქარი გვებნება საფლავის პირს იაენანინას!

ი. კვლაშვილი.

თვალს ადევნებენ თავიანთ ნაწერს და შეტდომებს ასწორებენ; რეგულები რჩება მასწავლებელთან. 9 საათი შესრულდა, აქ 15 წუთი დასვენება. ამ ხნის განმავლობაში მასწავლებელი ჭამს რასმეს. ეს არის მისი მეორე საუზმე. მეც მიმიწვია საუზმეზე. მის ბინის შეადგენს ოთხი ოთახი, სამზარეულოანი და ერთი პატარა ოთახი მისამსახურესათვის. პირველთა შევედით სასტუმრო ოთახში, სადაც დიასახლისი თავისი პატარა ვაჟით დაგვიხდა.— თქვენი ქვეყნის კაცთა არასოდეს არ მიზანხესო— გაცნობისთანავე მოხსრა.— არ არის ვასაკვირალი, ძრიელ გამაზრტენობით, ახარებულათ არაეის ეწიენებოთ თქვა— მოუფე მე. მასპინძლებმა გაიციენეს; ამ ჩიენ მუსიკაში მოსმსმანურე გავომ შემიტანა: კალბანე, შეიეცარიელი ანულო, პური, ლული და ღვინო. მასწავლებელმა მითხრა: დღეში ხუთ ჯერ ეჭამო: დილას შეიღის ნახეჯარზე, 9 საათზე, 12 საათზე (სადილი), 4 საათზე და 7 საათზე (ენზამი).— თქვენ სულ ჭამაში ყოფილხართ მეთქი, შეენიწე, —მამ, როგორ გნებათ ამდენ შრომას და თავის ტეხას აუეიდეთ. ასე გამოგვექცე თეო, თორემ ცხოვრება გაჭირდებოდა. მე ეთხოვე მისი ცხოვრების წყაროს შესახებ რამდენიმე ცნობა გადმოეცა, მარა ამ დროს გაცეითლის დაწყების დრომ მოაწია და სკოლისაკენ გავეშურეთ. მხოლოდ ოთახები დავთვალიერე. საწოდო ოთახის კარებს მივადექა, მოვიწოდებე უკან დაბრუნება, მარა მასპინძელ ქალმა გაალო კარები და შიშობატყა: შეგიძლიათ აქაც შემხიბანდეთო. შევიდა, რასაკერაოლა. ეს ოთახებში მოგზაურობა დასქაროთ დავასრულე და მასწავლებელთან ერთად სკოლის დარბაზში გავჩნდი. შეიძლება მკითხოთ: სოფლის მასწავლებლის ბინის მორთულობა, ეს უქვეყლათ არ ჰგავს სპირიდონ მკორიშვილის ბინას (ჩიენი ქვეყნის რანდირი). ეს მოგავიგონებთ შეძლებული კაცის ოჯახს. მე მეგონა რომელიმე ფაბრიკანტის ოჯახში ვარ მეთქო. მხოლოდ ახლა მივხდი, რომ აქ სოფელში მასწავლებლობა ქველ-მოქმედება კი არა, კი გამოსარჩენი ალაკი ყოფილა. საიდან მომდინარეობს ეს? მარა ეს ნაედრევი კითხვა, ჯერ ისეც სკოლას მიუებრუნდეთ. დარბაზში ზის მესამე განყოფილება. სამღეთო სჯულის გაცეითლია, რასაც ორივე განყოფილება ერთად გაღის. ეს გაცეითლი განყოფება ორათ, კატეხიზმო (მარტო მეოთხე განყოფილებისათვის) და სამღეთო ისტორია. დღეს ეს უკანასკნელია. თითოეულ მოსწავლეს სრული დაბადების წიგნი უბეჭდენ წინ (ძველი და ახალი აღთქმა). მასწავლებელის ბრძანებით გადაშალეს მოსეს მეორე წიგნის მესამე თავი, ერთი ხელი მეორე ხელზე გადაასვენეს ისე, როგორც მათ ეკლესიაში მლოცველები, და წიგნზე დააწყეს.

მასწავლებელი შედგა მამალოთ, კათედრაზე და დაიწყო „მოსეს მოწოდებას“ მოთხრობა იმ კილოთი, როგორც მათი მღვდელი ეკლესიაში ქადაგებს. უამბო ორი თავი და შემდეგ მეოთხე განყოფილების შევირდეთ კითხვები მისცა; ისინიც რიგინათ უგებდენ, რაიცა ამტკიცებს, რომ ეს ისტორია მათთვის სრულიად ახალი არ ყოფილა. მესამე განყოფილება მხოლოდ ერთ უგდეს. ეგვემ თავები ხმა მალა წიკითხეს მე-IV განყოფილების მოწოდება, თითოეული თითო მუხლს კითხულობს.— აბა, ვის შეეძლია მოყოლა, დაცოზა მასწავლებელი. ორივე განყოფილებამ ხელი ააშვირა; ახლა კი ჯერი მივდა მესამეზე, უფრო ხშირათ ამათ კითხავს. გამოჩნდა, რომ ეგვემ ამბავი არც ამათთვის არის სრულიად უცხო, და აი, როგორც მესამე განყოფილებამ ეს გაიცნო, მეორე განყოფილებაში შემოკლებულა სახელმძღვანელოს საშუალებები; ხოლო მე-IV განყოფილებამ დაბადების საშუალებით მესამე განყოფილებაში ისე, როგორც ახლა უსანასკნელი სწავლობს. ამნაირათ, სწავლის სისტემა არაა ერთი ამტვის ერთხელ შესწავლა და მერე გვერდზე მიგდება, არამედ რამდენიმე ჯერ შესწავლა და ყოველთვის უფრო და უფრო ერკლათ; ყველა სავნის შესწავლა ამ პრინციპზე არის აკებული. ბავისთვის ერთი და იგივე გაცეითლი ნაცნობიც არის და უცნობიც, ადვილიც არის და ძნელიც. რამდენათაც მას საზოგადო წარმოადგენა აქვს, იმდენათ ნაცნობია, რამდენათაც დაწერილდითი ცნობა, ფართო წარმოადგენა აკლია, იმდენათ უცნობია. მთელი კითხვა იმაშია, რომ ეიწრო წარმოადგენა ფაბრიკათდეს, პატარა ცნობა გადიდდეს.

მეორთვე გაცეითლია სიმღერა. ორივე განყოფილებამ ერთად ახალი სიმღერა უნდა ისწავლონ. მასწავლებელმა დაუქრა სკრიპკა და ბუშებს ხმა მისცა. ყველას ლექსთა წიგნი ნოტებით წინ უდევს (ნოტები არ იციან). პირველათ იგალობა მასწავლებელმა ნაცნობი ლექსის პირველი წინადადება, შემდეგ ეგვემ განიშორეს მეოთხე განყოფილებას ვაეებმა და ბოლოს ქალებმა; შემდეგ ქალებმაც და ვაეებმაც ერთად, და ბოლოს მთელმა კლასმა. ასე ისწავლეს რამდენიმე წინადადება. ეს ლექსი ასე იწყება: „მე ვარ გერმანელი ბუში“, მეოთხე განყოფილებას მისცა საკითხავი გაცეითლი და სახლში გაისტუმრა. დარჩა მესამე. თერთმეტე საათის ნახევარია.

გაცეითლია „თხზულება“. ქალებს მასწავლებელთან გამოაქეთ სახლში დაეხებ გაცეითებული ანგარიში და გადმონაწიერი. ვაეები ამ დროს ზეპირათ ამბობენ სახლში დასწავლილ ლექსს. ლექსის შინაარსი, სამღეთო წერილიდანაა აღებულები და დაყოფილი მებტლებათ, თითოეული თითო მუხლს ამბობს. მა-

სწავლებელი ამასაც ყურს უგდებს და დაფებსაც ასწორებს. ერთს შეცდა და სამჯერ გამეორებინა. დაფზე შეცდომებს მხოლოდ ხაზს უსვამს და ციფრებს წერს: 5, 7, 10 და სხვ. ეს ნიშნავს იმას, რომ შეგირდმა იმდენჯერ უნდა ვადაწეროს შეცდომით დაწერილი სიტყვა. ქალებმა მოათავსეს დაფების ჩვენება და ლექსის შობა დაიწყეს; ვაყებს კი დაფა მოაქვთ. ეს გათავდა. მოემზადნენ თბულებების დასაწერათ. მასწავლებელმა დაფაზე დაწერა: „მოსეს აღზრდა“, რაც წინა ღვთისმეტყველებით ჰქონდათ. ახლა ეს ისევ ჰქონდა, რომ საკმარისათ ვაგებინოს, თუ როგორ უნდა დაიწეროს და შეუღღვე დაფებზე წერას. ნახევარი სათი გასტანა. დაფები ჩაალაგეს. უკანასკნელი გაკვეთილია „კითხვა“ ისე, როგორც გუშინ. 12 საათზე სწავლა გათავდა.

მისატება. მეოთხე განყოფილების წასვლის დროს მასწავლებელმა დაურბა ორი საყვირაო ვახუთი (შბათია), ერთი რელიგიური შინაარსისა, სხეულთ: „ქრისტიანთა მოამბე“ და მეორე საერთო: „ახალი გერმანული საოჯახო ვახუთი“. აქ განსაკუთრებით ფრანგულმანერთა ომია აწერილი. ორივე იბეჭდება „შტუტგარტში“ და თითო ნომერი მ. პუდინგს ღირს. ორივეს სოფელი იწერს თავის ხარჯზე.

ნ. კორძანა.

(ქემდეკი იქნება)

ჩვენი მწერლობა. *

„გადაღვი“ მოთხრობა განდგოლისა, „მოამბე“ № VII; „გადაღვი“ მოთხრობა მისავე, „მოამბე“ № VIII, 1896 წ.

მოწირობა—მარგალიტთ მიძიეთ აწყობაა, — თქვით სპარსელებმა: „პროზაობა კი—მარგალიტთ პნევა“.

ბ. ვაღდელომა დავიმიტკია „მოამბის“ მე-VII-ე და მე-VIII-ე ნომერებში, რომ მარგალიტთ ამწყობი და მარგალიტთ გამძნევი ზოგჯერ შორი-შორი არიან ერთმანეთისაგან და ერთი სულის არსებაში ვერ მოთავსდებიან ზოლმე.

ბ. ვაღდელომა ამოიღო თვის გულის სიღრმიდან ზედი-ზედ ორი პაწია მუჭამარგალიტები და, იმის მიფიქრათ, რომ მიძიებთ აწყობა ეს საუფჯე, რაიცა უფრო ეხებება, ისეთი ღონიერია, მძლავრი გრძნობა.

*) ის. კვლე № 39.

ბით დასკა ისინი „მოამბის“ ფურცლებზე, რომ თვალ-უწყდნათ შორს განიფანტენ, და ღღეს ჩვენ ამ ფურცლებზე ეგრაფერს ეხედაუ, თინიერ ცარიელეებისა, და ამ ცარიელეებს „მოამბის“ მე-VII-ე №-ში ჰქვია „თვალები“ და „მოამბის“ მე-VIII-ე №-ში—„ბიბლიები“.

ტურნალის ფურცლებს დაჩნდა მხოლოდ ბ. ვაღდელომის მძლავრი განზრახვის კვალი, და სხვა არაფერი.

ღმერთო, რა ადვილია ჩვენში მოწირობა და რა ძნელია ჩვენში პროზაობა! ყველგან აგრე ვახლოვით, ჩვენში კი ყველაზე უმეტესათ. რა არის ამის მიზეზი? ნუ თუ მარტო მებნაკური მიზეზია? ნუ თუ იმიტომ არის, რომ მარგალიტების ძაფზე ამწყრივება უფრო ადვილია და ყოველთვის ღამაზათ გამოდის, მარგალიტების ღამაზათ შემოაფანტვას კი მეტი ცოდნა—გამოცდილება უნდა, ფიგურათა საიდუმლო ესაქიროება?

ეს ხომ სპარსული ახსნა იქნება, მკითხველი კი ჩვენგან ქრისტიანულ მსჯელობას მოკლის.

ჩვენ ვერაფერს ვიტყვით ამაზე, გარდა იმისა, რომ ამის მიზეზი ჩვენი ქართული სულის წყობილებაა, ჩვენი ქართული გულის ხასიათი, და ამას ჩვენი მკვლევარი წარსული მოწირობის, უმეტესათ კი ჩვენი ქართული სულის მოუწყობლობა, ჩვენი ქართული გულის უხასიათობა.

ჩვენ ვგალობთ, ვეკიკუაობთ, „ერთ ფრინველნი გირეგანნი“, და, როგორც ჩიტების სტვენა-ჩაკრაკი არ ჩაწედება ღელა-მიწის გულის საიდუმლოს და მხოლოდ მის გარაკან ბუნებას შემოიფანტება ხოლმე, ისე არ წედება ქვეყნიერების და ცხოვრების გულის საიდუმლოს ჩვენი ქართული სტვენა-ჩაკრაკი და მხოლოდ მის გარეგან ბუნებას დაჰკრთის და ენაცვალება.

პოეზიაცა და პროზაც მხოლოდ იქ ხარობს ყვავილოვნებს და ნაყოფუნებს, სადაც ადამიანს ბუნების და მეტადერ თავისი მოძმის სულსა და გულში ჩაუხებენია, ამ სულისა და გულის საიდუმლო ჩარხების ტრაილი გულენია და შესაწყვლია, სადაც ვანათლებამ მ. პუდინა ამ საიდუმლობას თვისი უკვდავი შუქი.

ჩვენი ვანათლების უსუსურ შუქს კი ვერ-ვერობთ ქვეყნის საიდუმლოში კი არა, ჩვენი პატარა სამშობლოს გულშიდაც არ ჩაუხებენია და მხოლოდ მის გარეგნობას, მის ფორმას შეჭარის და დასთამაშებს, და ჩვენ და ჩვენი ლექსიცა და პროზაც ვპატრონობთ, ვერ-ვერობთ მხოლოდ ფორმით და არა გულით.

ჩვენი ქართული უხასიათო გული კი სტებება

ჩენი ქართული გარე-პატრიოტული ჰიქიკით და სულ არ ფიქრობს მისგან თავის დასნას და განათლებას.

ამ საგულისხმიერა საგანს ჩვენ შემდეგ ხშირათ დაუბრუნდებით, ახლა კი დრო არის ბ. განდევლის „თვალეზსა“ და „კბილებს“ მივხედეთ.

პროზა საზოგადოთ ჩვენ, ქართველებს, და კერძოთ ბ. განდევლის, იმიტომ არ გვემარჯვება, რომ მისი წყობილება, მისი მხებანიზმი მეტათ რთული და დინჯია, ღრმა და ცერეებს, განათლებულ გამჭრიახობას და გულთა-მხილაობას თხოულობს, ჩვენ კი ამისთანა ძნელი საქმე არ შეგვიძლია, საიმისა ძალღონე არ შეგვეყვას. ჩვენ წერილ-პატრიოტული, მოკლე-მოკლე გრძობათა ტყეში ვახლავართ მოკერძო-მოსიერნი-მონადირენი და „დიდთა ვერ დაფხოცთ ხელათ გვაქვს ხოცვა ნადირთა მცირეთა“.

ენახათ, რას ვეტიყვიან ბ. განდევლის „თვალეზი“. ამ თვალეზის ტემა, აზრი „არ ახალია, ძველია“ — სიყვარული, ღალატა და სინანული. მაგრამ ტემის სიძველე დიდი ცოდვა არ არის. ახალი ტემები და სიტყვები საუკუნეში თითო-ოროლათ იხადებიან. საქმე ტემის, სიტყვის ახალი გულ წრველობა, ალტრუისტობაა. სიტყვამ უნდა შეიყვაროს აზრი და გრძობა და დადეს მათ წინ თავი იდგოს სამფლობელოსაკენ გზათ და ხიდათ*. ბ. განდევლის „თვალეზში“ კი სიტყვამ დაიდა ქვეშ აზრი და გრძობა და ღამახათ თელავს და რიწინებს ზედ შევნიერი შთაბეჭდილების და ეფექტისკენ კოპწით მიმავალი... და ამისთანა სიტყვა არ ცხონდება.

„ღმერთო, ეს რა შევნიერება!“ გესმით ვილც ქალის ხმა გამოაფენილ სურათების დარბაზში.

კოტათი მინც გულთა-მხილაობა თუ მოავდამთ, თქვენ შეგიძლიათ ისევე ისე იდგეთ, როგორც იდექით, ამ ალტრუისტის ავტორისაკენ თავი არ მიბარუნოთ, არც კი შეხედოთ და ისე გამოიწროთ მისა-სულის მოძრაობა-ვითარება, მისი ფსიხოლოგია, ამ ალტრუისტებში გამოხატული.

ყველა ამის გამოხატველი — ამ სიტყვების კილო — საჩინოა, რომელსაც ვერ დამალვენ ნათელი და მჭირვალი სიტყვები, ის მუსიკა, რომელიც ყველა მათ ასაგებს დაქართის და დაჯღურტულებს.

რა წამს მოჰქარით ყური სურათის შეფურენვას, იმ წამსვე უნახავათ დაინახეთ გონების თვალთ შემ-

ფურენივე არსება. კვლავი მანდილოსანია. სურათის დარდიც არა აქვს. მაღლა სირაქლემას ფრთა აქვს, უკან — ფარშავანგის ბოლო და მარჯვნივთა და მარცხნივთა კაბუკ ბულბულთა რაზმი უდვას; და აღმართო-ენებულ სიტყვების აღტაცებულობა თავივლათ გამოსცეს მარჯვის ტულუნებმა ამ ბულბულთათვის გულის ყნოსვის დასატკობელათ.

გახიედეთ ახლა იქითკენ, თუ არ გამართლდეს თქვენი ფიქრი.

ღმერთო დადებულო! — ნამდვილ ასე არ ყოფილა? გამართლდა სიტყვა სიტყვი... შევნიერ აღტაცებულობის ცერებზე! შემდგარი კვლავი ქალის ნაკეთობა. მაღლა — სირაქლემას ფრთა, უკან — ფარშავანგის ბოლო და მარჯვნივთა და მარცხნივთა — კაბუკ ბულბულთა რაზმი.

საოცარი არაა! — ყველა ეს რაგინ-ღარაობა, ჯერ კიდევ თქვენ თვალთ-უნახავთ, დატეულ და გამოცხადებულ იქნა თქვენთვის ურთა თქვენთა შინა შემონაქროლ პატარა ფრთაში.

აი, რა შეძლებია სიტყვას! თვალი კი არა, სიტყვა ყოფიდა სარკე სულსა და სიტყვაში თურმე არაფერი არ დაიმალება.

დაუდგეთ ახლა ყური წრველი აღტაცების აღსარებას. მისი სიტყვები იგივე კვლავის ნახშირი სიტყვებია, სიტყვები ძველი, როგორც თვით ქვეყნიერებაა, მაგრამ, ქვეყნიერებასავით, იმათაც ყოველ წამს ეცვლება თურმე და იერი.

„ღმერთო, რა შევნიერებაა!“ — იტყვის გრძობა მართალი და გულის სიღრმემდის ხაგწელებთ. თქვენ თვალ-წინ დვას აღმანი, სურათის შევნიერებით კეშმარითათ აღტაცებულა, და ეს აღტაცება თქვენც გადავლათ.

რა მანქანებამ ნანახოველა ასე მსწრაულ ეს სიტყვები და შეგვაყვარა მათი ფურცელა და შინაარსიც? ამის მომქმედი აღმინის წრველი გულია, ის გული, რომელიც თავისი აღსარების, თავისი პასუხის ფორმას, სამოსელს არ დამტებს, და მით უფრო აღრე პოულობს ამ ფორმა-სამოსელს, და მით უფრო შეენის ეს სამოსელი, როგორც ღამახ ქალს მხოლოთ მამინ და შეენდება ხოლმე უბრალო კაბა, როდესაც ის მავს სულ არ ფიქრობს და იმიტომ მის მოძრაობასა და მიხერა-მოხერას წრველა და თავის სუფალი შინა და ღამათი ატყვია.

ფორმა და შინაარსი განუყოფელ-განუშორებელნი და-ძმანი არიან. რაც უფრო მეტს ფიქრობს თავის თავზე რომელიმე მათგანი და მეორისათვის არ ზრუნავს, მით უფრო მეტი აკლდება მეორესა და მით, რასაც ვერ ვხედავთ, მზატერობასა და მის ღირსებასაც.

ბ. განდევლის ერთუღებში კი ჩვენ ვპყრებით მხოლოდ ფორმას და ვერ ვპყრებით შინაარსს. სამწუხაროა.

ახლა საბუთები.

იგიალა დაბურულ ტყეში თოფმა და დასკვნა დედა-მიწას შეენიერი ირემი.

მოუახლოვდება თავის მსხვერპლს უწყალო მონადირე და ირმის გრძნობიერი თვალების ღამაზ სიკვდილს დაესწრება.

უნდა გამოეტყუდეთ, ეს პირველი სცენა ღამაზი და წმინდა გრძნობით აქვს ბ. განდევლის გამოასხული და შეენიერი ფორმით შემოსილი და ზოგიერთ მის ლექსებს მოგავიგონებს.

შემდეგ კი ერთუღის ავტორი შეუდგება ადამიანის ფსიხოლოგიას, ადამიანის სულის ეთარებას - ეკლიანსა და საუთერაკო თვას.

ირმის მომავალი გეგმები მონადირეს ერთ სამლოციაო შემთხვევას მოავიგონებენ და წამოუყენებენ თვალ-წინ, და ეს სამლოციაო შემთხვევა ლუპავს მონადირესა და მთელ მოთხრობასაც.

მას გაასწენდება თავისი ღალატი და მისი ბედკრული მსხვერპლი—ერთი უმანკო არსება... და მის ამბავს მოჰყვება...

აქ ავტორის ის დემარტება, რაც იმ ბერს დაემართა, რომელიც ცხენზე ჯდებოდა და—„ძალთა ცისანო, მიშველეთო!“—დაღდა ჰყო, და ამ ძალთა ცისათა შემწეობით იმდენი სიძარღე შემოიკრიბა, რომ ცხენზე შესკუპების მაგიერათ, კიდევაც გადასკუპდა ზედა და ვადაღმა მიწაზე ბრაგვანი მოიღო.

„ერთათ ნუ, ერთათ ნუ, ცალ-ცალკე შემეწინეთ მეთქი!“—შესძანა ახლა ძალთა ცისათა გამწარებულმა ბერმა.

აგრეთვე ბ. განდევლმაც ღალადისით მიმართა ყველა გრძნობათა სიურთა და მათი შეერთებული შემწეობით თავის განზრახვას ვადასკუპდა და მხატვრობის ვადაღმა ნიდაღზე გაიშთათ.

ასე იცის გრძნობათა ვადამეტება. ამ გრძნობათ უნდა ვევედროთ ხოლმე, რომ ცალ-ცალკე შეგვეწინენ, თორემ წამხდარია ჩვენი საქმე.

ამიტომ არის, რომ ბ. განდევლის „თვალეზში“ მონადირეს სიყვარულიც თაფლია, ღალატიც თაფლია და სინანულიც ორ-კეცი თაფლია. იმ თაფლის გვარია, რომელსაც ევროპულათ სენტიმენტალიზმს, ტკბილ-გრძნობიერებას უძახიან.

ამოვიღოთ ბ. განდევლის მოთხრობიდან ერთი უტკბილესი ადგილი და დინჯათ დავაქვრდეთ.

მოალაღტე თავის უმანკო, მომაკედავი მსხვერპლის სახლში იმყოფება და „ყოველი ავეჯი ამ სახლისა, ყოველი უსულო საგანი და თვით შალღერ-ჩამოგლეჯილი კედლებიც კი, რომელნიც ერთის წლის წინათ „სიყვარული, სიყვარული!“—მომახებდენ ხოლმე, ახლა „ღალატი, გაცემობა“, — ჩასახოდენ ყურში“...

ჩამოგლეჯილ-ჩამოკიდულ შალღერს დავეთხოვოთ, იმას საკუთარი, გძელი და კეთილ-შენაძენი ენა აქვს და უშუარესი ღამაზაკიც შეუძლია... და როგორ შეიძლო დანარჩენმა ავეჯმა ამისთანა საშინელების გამოთქმა, ეს ღღესაც საიდუმლოა ჩვენითვის.

ღმერთო, რა მძლავრის გრძნობით გვიხატავს ავტორი მსხვერპლის ოთახში გულ-შემოყრილი მონადირეს მოსულიერებას და როგორ მკრთალ-უღონოთ ისტამბება ეს სცენა მკითხველის გულში! რა სასოწარკვეთილებით დაეყრდნობა „მწარის მზრახავი“ მონადირე ირემს, უკაცნის სახეს, ყურებს, რქებს, ჩლიჩქებს, მთელ ტანს და სინაულის ცრემლს აფრქვევს იმის ღამაზათ ვადაღებულ ყელს“... და რა მზიარულებით დაცინის მკითხველს მონადირეს დიაცურ მიხერა-მოხერა—მოქმედებაში... ფუ ამ მონადირის ვადაცობა-მამაცობას!—გრძნობა—ჯაბანი ყოფილა და

„კაცი ჯაბანი რითა ჯობს დაცსა, ქსლისა მზექველსა?“

ისეგ ჩემ აეთანოლოს ენაცვალე! იმასაც რომ ტრფილბების ემში წვაეს, მაკრამ ის მაინც არაფრათ ავღებს მისგან მოკლულ ირმის სახეს, ყურებს, რქებს, ჩლიჩქებს, მთელ ტანს, და ამ ტანს ამოკრის მხოლოდ გემრიელ და ნოყიერ სუკებს და ღამაზ მწედას აწიშინებს ცეცხლზე, ტრაეღის ძებნაში მაწერალდამშველი.

„ჰოი სიტყებო, სიტყებო, ღამაზათ ხვარაზ მულბო!“

შეეხათ კიდევ რამდენიმე სიტყვით ბ. განდევლის „კბილბს“ და კმარა.

გრძლათ იმიტომ ვინაჲსეთ ბ. განდევლის „თვალეზზე“, რომ მათი ჰორ-ვარამი ჩვენი საზოგადო-ტკბილ-ქართული ჰორ-ვარამია, და სატკივარს, ხომ მოვებსენებათ, გძელი და პირ-ღესული ნეშტარი უნდა.

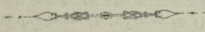
ბ. განდევლის „კბილბში“ კი, სწორე გამოვტყუებ, ჩვენ ვერც საკბილო რამ ვიპოვეთ და ვერც სათვალო. ჩვენ გულით გვეცოლება მხოლოდ ის ობოლი ცხვირი, რომელსაც ბოღმ-მოუხდელათ

გადასტავ ბ. განდევილი და რომელიც წარმოადგენს ადამიანის სახეზე ერთ უმსხვილეს შეწინააღმდეგებელს. მით უმეტეს უნდოდა ამ საკუთარს პატრიის ცემა, რომ ის ცხვირი ხელ მარტო დაღერევილი ობოლია, თვალები და კბილები კი კომპანიით და მხიარულათ არიან.

რა ფუტკათ ბ. განდევლის „კბილებზე“? ლმერთ-მან იცის, გვეძინებდა მათზე რაიმე მსჯელობის გამოთქმა. ისევე ამ „კბილებზე“ შინაარსის ველზე გაგვსურს ცხოვრობს და ვეგბ, გაქანებული, საიმიდო რამ ნიშნის წაგაყვდით. ნურც ამას იფიქრებთ. ეს ველ-ფეხ-წაქრულობისა და დამტკობების ლოდებთ არის მოუფენილი. ისევე სახლიდან განიშნებთ ამ ველზე ამართულ ხის სეცტებს. „ბებრუსუნა ქალი“, აფი-ცერი; ბებრის სიყვარული; აფიცერი აძლევს სიყ-ვარულს და გამოართმევს ფულს. ბებრუსუნა სალა-მზო კბილებს აყვებინებს ექიმს, მარტო მოუღის და კედება, აფიცერი კი, ფულ-ჩაჯიბებული, მხიარულ-ლათ დაკინტრიშებს ცის-ქვეშა სივრცეში. გათავდა, სხვა არაფერი, ჩვენც ვერაფერს ვიტყვი.

დასასრულ ყოვლისა, უჩრეთ ბ. განდევლის მარკალიტ ფანტას თაეი დაანებუს და ისევე მარ-გალიტთ აწყობას მოჰქიდოს ხელი. ეს უფრო ემარჯ-ვება.

ა. ნაკვამიქ.

ყურნალ-გაზეთებიდან.

საკათარასო კონგრესი დამწავკათა შესახებ.

შგვისტოს 24 გაიხსნა ქენევაში კრიმინალური ანთროპოლოგიის კონგრესი, რომელშიაც მი-იღეს მონაწილეობა თითქმის ყველა ქვეყნის წარმომადგენლებმა. პირველი ალაეი იმათ შორის ექირათ, რასაკირეელია, ლომბროზოს და ფეროს. რუსეთის წარმომადგენლებში დეკანოზოვს პრაქ-ტის ბებრუსუნა და ფორიკის, ქ-ნ ტარნოვსკის და სენ-ტარ ზაკრეესკის. კონგრესი გაიხსნა შევიკარის რეს-პუბლიკის პრეზიდენტის სიტყვით. შემდეგ პრაქ-ტის ლომბროზომ წაიკითხა თავის მოხსენება, რომელიც ეხებოდა კრიმინალური ანთროპოლოგიის წარმატებას 1890 წლიდან. ლექტორმა მოკლეთ დასახელო ზოგი-ერთი ახალ-ამოიწინდლ ანატომიური ნიშნები, რომ-

ლებითაც იცნობებია დამწავკენი, მაგ, ერთი ინი-ბი ხაზი ხელის გულზე ორის მაგიერათ, ხერხემლის ტენის უჯრედების ცელილება და სხვა. მაგრამ, დაუ-მატა მან, ტყეილათ ფიქრობენ, ვითომც იტალიურ სკოლას მარტო გარეგანი ნიშნები აქვს სახეში, ან-ტომიური ნიშნები შეადგენენ მხოლოდ მთელი აკუორდის ერთ ნოტს; აკუორდის შედგენაში ღებუ-ლობენ მონაწილეობას ამას გარდა კიდევ სხვა ფაქ-ტორები: ბიოლოგიური, ფიზიოლოგიური და ფსი-ხოლოგიური. მხოლოდ მიკროცეფალებს და ილიო-ტებს შეუძლიათ იფიქრონ, რომ ამა თუ იმა გარე-განი ნიშნის ძალით ჩვენ ცენობილობთ ადამიანში დამწავკეს...

„შესაძლებელია, რომ კაცი დაიბადოს დამწავ-ვეთ, როგორც ფიზიკური, ისე ფსიხოლოგიური ნიშ-ნებთ, მაგრამ მოკლედეს ისე, რომ ერთი დანაშაუ-ლიც არ ჩაიდინოს, თუკი ის კარგ ზარბაქსში იგნ-კრებს; პირიქით, თუ ოგივე ინდივიდუმი ჩაეარღება კულ პარობებში, იმის მიდრეკილებანი გაიღვიძებენ და ისიც ბორატ საქმეს ჩაიდენს, მაშინ როცა ნორ-მალურ ადამიანს იმავე პარობებში შეეძლება თავის დაქერა“.

შემდეგ სდომავზე ყურადღება მიიქცია პროფ. დალემანის მოხსენებამ „გადამახინჯებაზე და დანა-შაულობაზე“. ლექტორს გაყავდა ის ღედა აზრი, რომ ამ შემეცნებთა ერთი ერთმანეთში არევა შეუძლე-ბელია. გადამახინჯება წარმოგიდგენს ბუნებრივ პროცესს; ის განვითარების შედეგია, რადგანაც ის ინდივიდუუმები, რომლებსაც არა აქვთ საკმარისი ძალა, რათა წინააღმდეგ ბუნებების სხვა-და-სხვა გა-მანადგურებელ მოვლენას, უნდა უსათუათ თან-და-თან ამოწყდენ. რაც შეეხება დანაშაულობას, დაღმა-ნის აზრით, ის წარმოგიდგენს იურიდიულათ იმას, რასაც გადამახინჯება, ბიოლოგიურათ. დანაშაუ-ლობა და გადამახინჯება შესაძლებელია ერთ და იმა-ვე ადამიანში, მაგრამ ისინი ყოველთენი ერ-თათ არ ხედებიან. მაგილითათ, სრულ ილიო-ტებში დამწავკეთ ვერ შეხვდებით, რადგანაც გად-ამახინჯებამ მოკლა მათში ყოველგვარი გონებრივი მოქმედება.

ძრეულ აღვლევებული კამათობა გამოიწვია პროფ. ვან-აბელის მოხსენებამ „ანარხიზმზე და მასთან ზრძო-ლის შესახებ“. ჩვენთვის არ არის საჭირო ვიცოდეთ,

თუ რა თვალისი უყურებენ თანამედროვე უფლების წარმომადგენელნი ანარხისტებს. საინტერესოა მხოლოდ შევნიშნათ, რომ როცა იტალიური სკოლის წარმომადგენელი ამტკიცებენ იმას, რომ ანარხისტებს ისე უნდა მოვექცეთ, როგორც სხვა დამნაშავეთ, ლომბროზოს მოწინააღმდეგენი ანარხისტების წინააღმდეგ განსაკუთრებით სასტიკ ზომებს უქადებენ საზოგადოებას.

დოქ. ლეკერენის მოხსენება ეხებოდა ალკოგოლიზმის მიერ შექდეს საზოგადოებისათვის. ის გადაზახინჯება, რომელიც წარმოადგება ალკოგოლიზმიდან, ძირედ სწრაფათ მიდის წინ. ამ აზრს ლეკერენი ამტკიცებდა მრავალი სტატისტიკური ცნობებით.

მაგრამ მეტათ აღვლევებული სხვადასხვა იყო მწავისტოს სენატორ ზაკრეესკის და პროფ. ფერრის განკარგებულნი კამათობის გამო. ზაკრეესკიმ წაითხა მოხსენება „კავშირი ანთროპოლოგიას და უფლებას შორის“. ზაკრეესკის შეხედულება მდგომარეობს შემდეგში: ანთროპოლოგიას და უფლებას შორის არავითარი კავშირი არ არსებობს. ის საგნები, რომელსაც ეხება ეს ვერცთ წოდებული მეცნიერება, იმდენათ სხვა-დასხვა გვარია და არაფერი საერთო არა აქვთ ერთმანეთ შორის, რომ ისინი მოაგონებენ ბ. ზაკრეესკის იმ ვაჭ-ბატონს, რომელმაც მთელი შეძლება დაუღუპა იმაზე, რომ გამოეცა თავის შრომა: „ზეციურ სხეულთა გველენა ენაზე“. დამნაშავეთა ანთროპოლოგია იგივე „ასტრონომიული ფილოლოგიაა“. „იანდაყოლილ“ დამნაშავეთა მოღვაძე არ არსებობს, და მე ვუიკრობო, დაუშავა ბ. ზაკრეესკიმ, რომ ახლა რომ ვინმეს მოსვლიდა თავში ამაირი აზრი, სპოციფიკათ სიცილს გამოუწევდა (ბევრა დამსწრეთაგანი ხმა მაღლა აცხადებენ პროტესტს). მსაჯულის ადვოკატი ვერ დაიჭერს ვერც ექიმი და ვერც მსწავლულითა კომისიები. საქმარისთა ისიც, რომ სასამართლოში იწვევენ ექსპერტებს და სხვ. ლომბროზომ ამაზე პირველათ შენიშნა, რომ ბ. ზაკრეესკის ახალი არაფერი არ უთქვამს. ლომბროზოს შემდეგ კათედრაზე მკაულადნდნელათ გამოჩნდა მღვდელი (კათოლიკე) ანაჟორაში, ახალგაზდა აბატი ბაეცა, რომელმაც დიდი ყურადღება მიექცა ლომბროზოს თეორიას დაკეთ. მაგრამ, როგორც იტყვიან, ბღვრი ვაადრდა ბ. ზაკრეესკის მოხსენებას მკერმუყველმა დეჟუტატა ფერრიმ. აი, მისი სატყვის დედა-აზრი: „თავისი მოხსენებით ბ. ზაკრეესკიმ დაგვიმტკიცა ჩვენ თავისი სრული უფიცობა დამნაშავეთა ანთროპოლოგიის შესახებ. არავინ ჩვენგანი არასოდეს არ ამტკიცებდა, რომ არსებობს დამნაშავე ხალხის განსაკუთრებითა მოღვაძე. დამნაშავე, ჩვენი წარმოდგენით, ნორმალური ტიპის ცელილებია. მეორე მართ, რაც შეეხებ-

და მართლმსაჯულებას, ბ. ზაკრეესკი იეიწყებს, რომ მსაჯულს არ შეუქნია კანონი და უფლება; არამედ საზოგადოებას. ამისათვის ის იმათი შემქმნელი არ არის, არამედ მხოლოდ მოსამსახურე საზოგადოებისა“. ფერრის სიტყვები ყველამ აღტაცებით მოისმინა.

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-ჭერეთის

განცხადება

საქმეარსიო კურსები

ქალებისა და გავებისათვის

(წელი შეუთხმეტე)

კურსების დანიშნულება ის არის, რომ სპეციალური საკომერციო განათლება შესძინოს მსურველთ, როგორც ქალებს, ისე გაჭებს და მოამზადოს ვარჯიშობის შემწეობით ანაჟორის დახელოვნებით მკოდნენი.

სწავლის ვათეებას შემდეგ ატესტატები ეძლევათ. 1896—97 სამოსწავლო წელს შემდეგი საგნები იქნება სასწავლებელი: 1) საკომერციო კანონობა, 2) საკომერციო ანთმეტეკა, 3) პუსგალტერია მარტივი, ორეცეც და საბანკო, 4) ანთმეტეკა სახვანისო იოთაში, 5) საკომერციო მიწერ მოწერა, 6) საგაჭრო და სათამაშო წესდგანის, 7) მსწრაულ-წერა და წერა ტაგრული და შნოანის (исправление дурного почерка).

სწავლა დაიწყება 16 სექტემბრიდან. ახლათ შემომსვლელთა მიღება დაიწყება 2 სექტემბრიდან. ყოველ დღე ღლიის 10 საათიდან თერთმეტამდე და საღამოს 4 საათიდან 8 საათამდე, კურსების სადგომში სახლი ალესანდრე ფრედონოვისა № 9, სერგაევისა და ნავორნის ქუჩაზე, ავთიანის პირდაპირ.

პროგრამები და წესები კურსებისა უსსეიადლოთ შეძლება მიიღოს მსურველმა კურსების სადგომში და ძმათა წოვიანოების საბანკორო კანტორაში, სიონის ქუჩაზე.

ცინც ქალაქს ვარემე ცხოვრებს, შეუძლია წერილით მიმართოს კურსების დამარსებელს მ. მენეჟლანს, ტულიოში.

(12—9)

